สิทธิของประชาชน ในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๖ เมษายน ๒๕๖๐ เป็นวันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับ ได้ผ่านมาแล้วประมาณ ๒ ปีเศษ พบว่า กรณีที่บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ จำนวนกว่าร้อยคดี โดยมีทั้งที่เป็นการยื่นโดยบุคคลธรรมดา คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความสนใจในการใช้สิทธิดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

แต่อย่างไรก็ตาม ในสถิติคดีก็พบว่า ส่วนมากศาลจะมีคำสั่งไม่รับไว้พิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากว่าไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘ ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนได้ทราบแนวทางในการใช้สิทธิดังกล่าวได้ถูกต้อง

จึงขอสรุปปัญหาบางประการในการยื่นคำร้อง ซึ่งทำให้การเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ของแต่ละกรณีนั้นยังไม่บรรลุผลสมดังเจตนาของผู้ร้อง ดังนี้

ประการที่หนึ่ง **ผู้ยื่นคำร้องจะต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง** และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้อันเนื่องจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้น ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดี ทั้งนี้ **การยื่นคำร้องต้องระบุการกระทำที่อ้างว่าเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของตนโดยตรงให้ชัดเจน** ว่าเป็นการกระทำใดและละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพของตนอย่างไร โดยจะไม่ใช่เป็นเพียงความประสงค์ที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความ หรือตอบข้อสงสัย และไม่ใช่เป็นเพียงแต่การขอความเป็นธรรม (คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๔/๒๕๖๐ คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๓/๒๕๖๐ คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๒/๒๕๖๐ และคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๓/๒๕๖๑)

ประการที่สอง **การใช้สิทธิยื่นคำร้องต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ** ดังนั้น หากเป็นการกระทำละเมิดสิทธิระหว่างประชาชนด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดอาญาต่อกันหรือการกระทำละเมิดทางแพ่งทั่วไป ก็ย่อมไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ประกอบกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๔๘

นอกจากนั้น **การใช้สิทธิยื่นคำร้องต้องมิใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้**

เรื่องที่มาร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้น ต้องไม่ใช่ (๑) **การกระทำของรัฐบาล** เช่น การใช้อำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐบาล เช่น การประกาศสงคราม หรือการทำหนังสือสัญญา การใช้อำนาจในทางรัฐสภาโดยรัฐบาล เช่น การยุบสภา หรือการเสนอกฎหมาย และการใช้อำนาจของรัฐสภาต่อรัฐบาล เช่น การตั้งกระทู้ถาม หรือการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เป็นต้น

และเรื่องดังกล่าวต้องไม่เป็นกรณีที่ (๒) **รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว** เช่น การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย (รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๑) เช่น มาตรา ๑๓๒ หรือมาตรา ๑๔๘ หรือมาตรา ๒๑๒ หรือมาตรา ๒๓๑ (๑)) หรือการพิจารณาวินิจฉัยหนังสือสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนหรือไม่(รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๘) หรือการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๗ วรรคสองและวรรคสี่) (คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๗/๒๕๖๑ และคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๘/๒๕๖๑) เป็นต้น

หรือเรื่องนั้นต้องไม่ใช่เรื่องที่มี (๓) **กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ** และยังมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน เช่น การกระทำของคณะกรรมการวินิจฉัย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายเป็นการกระทำตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ อันมีลักษณะเป็นการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจทางปกครองที่สามารถใช้สิทธิไปยังองค์กรตุลาการที่มีเขตอำนาจได้ (คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่๔๐/๒๕๖๐) เป็นต้น

รวมถึงการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องไม่นำเอา (๔) **เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว** มาร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ที่หากจะมีการโต้แย้งแล้ว จะต้องกระทำตามขั้นตอนกระบวนพิจารณาตามที่บัญญัติไว้สำหรับคดีแต่ละประเภทในศาลนั้น ไม่ใช่การร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกหรือกลับแก้คำพิพากษาหรือกระบวนพิจารณาของศาลอื่น (คำสั่งศาล

รัฐธรรมนูญที่ ๑๔/๒๕๖๑ และคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๗/๒๕๖๑) ตลอดจนต้องไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ (๕) **การกระทำของคณะกรรมการชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาล** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๒ อีกด้วย ทั้งนี้ (๖) **การกระทำที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการตุลาการทหาร รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร** ก็เป็นเรื่องที่ไม่อาจใช้สิทธิโต้แย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน

ประการที่สาม ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ **ก่อนที่บุคคลจะใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ บุคคลจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเสียก่อน** ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ก็ให้ยื่นคำร้องได้ตราบที่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินวินิจฉัยและแจ้งผู้ร้องว่าไม่ยื่นเรื่องดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย หรือวันที่พ้นกำหนดเวลาที่ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องพิจารณาและแจ้งต่อผู้ร้องตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว หากยังประสงค์จะให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเรื่องนั้น ผู้ร้องจะต้องมายื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งความเห็นของผู้ตรวจการแผ่นดินหรือวันที่พ้นกำหนดเวลาข้างต้น ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๘ ด้วย

ข้อบกพร่องที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างที่พบเห็นในทางปฏิบัติจากการใช้บังคับของรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามที่อธิบายมานี้เท่านั้น ดังนั้น หากประชาชนท่านใดมีความประสงค์จะขอคำแนะนำเพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตลอดจนช่องทางในการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ถูกต้อง สามารถติดต่อได้ทางโทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๗๖๕๒ หรือขอคำปรึกษาโดยตรงที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร.

นายอดิเทพ อุยยะพัฒน์
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ